

SPIRIDON ELENA

**VENIAMIN COSTACHI, EDITOR AND TRANSLATOR
MONOGRAPHIC STUDY**

- PhD thesis -

Scientific coordinator,
PhD Prof. EUGEN MUNTEANU

Iași, 2012

Veniamin Costachi, editor and translator. Monographic study

Summary

The work entitled *Veniamin Costachi, editor and translator. Monographic study* is, as the title announces it, a monographic demarche of presenting the personality of the Moldavian hierarch Veniamin Costachi (1768-1846). We followed especially the cultural dominant of his activity, concretised by the enlargement of the texts of the Romanian Church – and subsequently of our written culture – within a fruitful editorial and translation programme of the ecclesiastic books (liturgical, ecclesiastic history, dogmatic, moral), but also of those with laic content, over the four decades of pastoral service (1803-1846). Included in the series of the great personalities implied in the editorial activity, Veniamin Costachi is the continuator of a direction initiated by his direct predecessors of the Moldavian metropolitan chair (Varlaam, Dosoftei, but also his close predecessors – Jacob of Putna, Jacob Stamati). But the distinctive element of his activity is noticeable in the coherence of the editorial programme he develops, according to his intimate concept related to “illuminating the people” by education. Thus, when at its beginnings, the theological education is taking advantage now of the first titles of dogmatic books, of the ecclesiastic history or of important apparitions of ascetics and mystics. His editorial occupation has, consequently, not only a pragmatic component, by creating the necessary of ecclesiastic texts, but also an important cultural dimension. The relationship between school, church and printing, so important in the premodern Romanian society, is illustrated especially by his constant interest in creating a theological “bibliography” as much complete as possible.

In this work we started from the premise that the activity of Veniamin Costachi deserves a complementary analysis, which may fulfil the profile of the hierarch and scholar, found in the pages written with this aim.

From the point of view of the critical reception, we noticed that the monographic works present almost exclusively the significant moments of his biographic trajectory. Edited especially in a eulogistic tonality, frequently encomiastic, the existent monographs treat in a unidirectional manner the personality of the hierarch, following the biographic trajectory,

accentuating its role within the Church. This makes the image of the metropolitan a cliché, due to the insufficient distance of the research object. The superficial approach on the cultural implications of his ecclesiastic activities, by general remarks with informative title, makes the figure of Veniamin Costachi relatively incompletely known, despite the relatively numerous monographic studies dedicated to him. The philological implications of his work, as well as its importance for the studies of literary language history at the beginning of the 19th century are less shown in the specialty studies.

We were interested especially in the aspects relating to the cultural and philological implications of the editorial activity of the hierarch and in its importance for the literary Romanian language history. In this view, we used adequate methodological instruments to the type of monographic demarche, combining the cultural study, inherent to a work of this type by the mandatory situation in the context of the period, with approach methods specific to the historic and philological study of the texts.

Thus, the work structure follows only the emphasis of those aspects relevant in order to show the role and place of Veniamin Costachi in creating the ecclesiastic texts of the Romanian Church, as well as emphasising the aspects related to his implicit contribution to the creation and establishment of our literary language. The first part, intending the creation of a cultural biography of the Moldavian hierarch and of the period when he activated, is seconded by a thematic and philological analysis of the texts signed by him.

The first part is structured in three chapters. The first one comprises general considerations related to the social and cultural context of the pastoral service period of the Moldavian hierarch, and the second one presents his biography by the analysis as much exhaustive as possible of the bibliographic material relevant in this view. The third chapter represents a complementary analysis creating especially the cultural biography of the metropolitan. We accentuated those particular aspects conferring to his activity a pioneer character. Without overpassing the tradition limits, Veniamin Costachi is distinguished of his predecessors by his opening to laity and by the interest shown for the cultural current of the period. During the pastoral service, the ecclesiastic conservatism of the previous centuries weakens, by a common acceptance of the cultural innovations, in order that during the next period to reborn from new positions. The second part intends to illustrate the philological implications of the hierarch activities in the first chapter, as well as an analysis of the style of its texts in the last chapter.

We arrived to these results by the critical analysis of a bibliography as complete as possible, related to the life and activity of the hierarch, as well as by using a speciality

theoretical bibliography. The relatively ancient bibliography and the interest almost exclusive coming from the theological environment justifies both the need and the novelty of the actual demarche intending especially the meeting of the activity of Veniamin Costachi with the general current of his period.

The work ends by a part of annexes comprising in personal transcription the majority of prefaces used for exemplifications, but also other texts signed by the author. In contrast with the method used by Ilie Gheorghiuță, who perfectly renders the phonetisms and punctuation of the original, we used the principles of the interpretative transcription of the Cyrillic texts.

We consider that the philological study of the translated texts, together with the inventory and critical analysis of the explicit opinions found in the prefaces of the texts printed and manuscripts, related to certain aspects of the Romanian language, all these analyses from the point of view of a certain period of the Romanian culture, means the development of a period less exploited from the point of view of the relationship between the ecclesiastic and laic culture, of emphasising the role of the second one for the organisation and progress of the first one.

BIBLIOGRAPHY

1. Sources

- *** *Dumnezeieștile liturghii ale Sfinților ierarhi Ioan Gură de Aur, Vasilie cel Mare și Grigorie Dialogul*, subț Ioan Teodor și Iacov Putneanu mitropolit, Iași, 1759.
- *** *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
- *** *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.
- Dosoftei, *Dumnezeiasca liturghie 1679*, ediție critică de N. A. Ursu, Iași, 1980

2. Secondary literature

- *** *Antologia gândirii românești*, secolele XV-XIX, București, 1967.
- *** *Beiträge zur rumänischen Sprache im 19. Jahrhundert*, Aktes des Kolloquiums, Regensburg 26.-28. April 1990, *Herausgegeben von Gerhard Ernst, Peter Stein und Barbara Weber*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1992.
- *** *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979.
- București, 1978.
- *** *Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688, Pars IX, Paralipomenon I, Paralipomenon II*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011.
- *** *Predoslovii*, antologie și cuvânt înainte de Tudor Nedelcea, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1994.
- *** *Paretisul preasfințitului mitropolit Veniamin Costachi din 18 ghenari, 1842* în „Gazeta de Transilvania”, anul al VII-lea, nr. 2, februarie, 1744., p. 31.
- Adamescu, Gh., Mateescu, Adrian, *Dicționar bibliografic de lingvistică*, vol. I (1944-1972), Editura M. A. S. T., București, 2003.
- Adamescu, Gheorghe, *Istoria literaturii române*, Editura Librăriei Leon Alcaly, București, 1901.

- Adamescu, Gheorghe, *Istoria seminarului „Veniamin” din Iași (1803-1903)*, tipărită cu cheltuiala administrației Casei Școalelor, Inst. de arte grafice „Carol Göbl”, București, 1904.
- Andreescu, Ana, *Arta cărții (cartea românească în secolele XVI-XVII): ilustrație și ornament în cartea veche românească de până la Vasile Lupu și Matei Basarab*, București, Editura Integral, 1997.
- Becleanu Iancu, Adela, *Geneza culturologiei românești*, Editura Junimea, Iași, 1974.
- Bălan, Ioan *Limba Cărților Bisericești. Studiu istoric și liturgic*, Tipografia Seminarului Teologic greco-catolic, Blaj, 1914.
- Beguni, Mirela, *Aspects de la vie politique d'un grand hierarque, Veniamin Costachi* în „Codrul Cosminului”, XVII, 2011, nr. 1, p. 63-71.
- Beguni, M., *Relația biserică-școală în principatele române. Rolul și însemnătatea seminarului de la Socola* în „Codrul Cosminului”, nr. 12, 2006, p. 71-91.
- Beguni, M., *Veniamin Costachi: repere genealogiques, l'enfance, l'adolescence et les premieres anees de la maturite* în „Codrul Cosminului”, nr. 15, 2009, p. 81-96.
- Bianu, Ion, Hodoș, Nerva, *Bibliografia românească veche (1508-1830)*, Tomul I, Edițiunea Academiei Române, București, 1903.
- Bobulescu, Constantin, *Bibliografia mitropolitului Veniamin Costache* în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 10-12, oct-dec. 1946 (LXIV), p. 545-600.
- Braniște, Ene, *Limba liturghierului românesc, evoluția și importanța ei pentru formarea și unitatea limbii noastre* în „Biserica Ortodoxă Română” 1982, nr. 3-4, martie, aprilie, p. 305-314.
- Bulat, G. T., *Tiparnițele moldovenești de carte bisericească de la Mitropolitul Varlaam la mitropolitul Veniamin Costachi (1641-1803)* în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an 1971 (XLVII), nr. 5-6, p. 361.
- Bulgăr, Gheorghe, *Filologie și istorie*, Editura Eminescu, București, 1988.
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a II-a, Editura Minerva, București, 1982.
- Chantal Horellou-Lafarge, Monique Segré, *Sociologie de la lecture, Edition La Découverte*, Paris, 2003.
- Chiaburu, Elena, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1821*, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2005.
- Ciobanu, Ștefan, *Istoria literaturii române vechi*, Editura Eminescu, București, 1989.
- Costin, Miron, *Letopisețul țării Moldovei. De neamul moldovenilor*, Editura Junimea, Iași, 1984.
- Gabriel Cocora, *Mitropolitul Veniamin Costachi, traducător și diortositor de cărți bisericești* în

- „Biserica Ortodoxă Română”, an XCIX, 1981, p. 663-665.
- Densușianu, Ovid, *Opere III*, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, Editura Minerva, București, 1977.
- Drăghici, Manolache, *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani*, tomul II, Tipografia Institutul Albina, Iași, 1857.
- Duță, Victor, *Călătorie în lumea scrierii și a tiparului*, Editura Sport, București, 1988.
- Duțu, Alexandru, *Mișcarea iluministă moldoveană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, în „Studii. Revistă de istorie”, tom 19 (1966), nr. 5, p. 911-928.
- Duțu, Al., *Coordonate ale culturii românești în secolul XVIII (1700-1821). Studii și texte*, Editura pentru literatură, București, 1968.
- Duțu, Al., *Explorări în istoria literaturii române*, Editura pentru literatură, București, 1969.
- Duțu, Alexandru, *Sinteză și originalitate în cultura română*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972.
- Eco, Umberto, *A spune cam același lucru. Experiințe de traducere*, traducere de Lazlo Alexandru, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Gafton, Alexandru, *După Luther*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005.
- Galleron, Ioana (coordonator), *L'art de la préface au siècle des Lumières*, Collection «Interférences», Preses Universitaires de Rennes, 2007.
- Erbiceanu, Constantin, *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei și a catedralei mitropolitane din Iași*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1888.
- Gafton, Alexandru, *După Luter*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005.
- Gafton, Al., *Introducere în paleografia româno-chirilică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.
- Georgescu, Titu, Emil Bîldescu, *Ctitori de școală românească*, secolul al XIX-lea, Editura Didactică și pedagogică, București, 1971.
- Gheorghită, Ilie *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costache. Modest omagiu*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1946.
- Gherman, Alin-Mihai, *Scrierea Chirilică românească*, Editura Aeternitas, Alba-Iulia, 2007.
- Gheție, Ion *Contribuții la problema unificării limbii române literare. Momentul 1750*, în „Limba Română”, nr. 2, 1971(XIX), p. 123-124.
- Gheție, Ion, *Istoria limbii române literare*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Greco, Victor V., *Studii de istorie a lingvisticii românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
- Guia, Sorin, *Arta dialogului în prefețele mitropolitului Veniamin Costachi* în „Lucrările

- Conferinței naționale *Text și discurs religios*”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p. 268-277.
- Horia Mazilu, Dan, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1991.
- Ionescu, Gheorghe, *Activitatea tipografiei mitropolitane din Iași* în „Noua revistă română”, București, vol. III, nr. 39, septembrie, 1901, p. 99-114.
- Iordan, Iorgu (coordonator), *Istoria lingvisticii românești*, Editura științifică și enciclopedică,
- Iorga, Nicolae, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, Ediția a II-a, vol. II, București, 1930.
- Iorga, N., *Istoria literaturii române în veacul al XVIII-lea. (1688-1821). Epoca lui Petru Maior*, vol. al II-lea, Ediție îngrijită de Barbu Teodorescu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969.
- Iorga, N., *Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea*. vol. I, Editura Minerva, București, 1983.
- Iorga, N., *Istoria literaturii românești. Arta și literatura românilor*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.
- Iorga, N., *Viața și faptele mitropolitului Moldovei, Veniamin Costache*, Editura Minerva, București, 1907.
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Isar, Nicolae, *Trăsături iluministe în gândirea și activitatea lui Veniamin Costache* în „Revista de filozofie”, an 15, 1968, p. 444-452.
- Isar, N., *Sub semnul „Luminilor”. Figuri din epoca de la 1821*, Editura Paideia, București, 2006.
- Jean Delisle, Woodsworth Judith (coordonatori), *Traducătorii în istorie*, Ediția a doua, revăzută și corectată de Jean Delisle, Coordonator-traducere – Georgiana Lungu-Badea, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008.
- Jeanrenaud, Magda, *Universaliile traducerii. Studii de traductologie*, cuvânt înainte de Gelu Ionescu, Polirom, 2006.
- Kirileanu, G. T., Ungureanu, Gheorghe, Turcu, Constantin, *Contribuții documentare cu privire la mitropolitul Veniamin Costache*, Biblioteca Istorică a Mitropoliei Moldovei, Iași, s. a.
- Kohn, Ioan, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Editura Facla, Timișoara, 1983.
- Lane, Philippe, *Periferia textului*, traducere de Ioana-Crina Coroi, cuvânt înainte de Sanda-Maria Ardeleanu, Editura Institutul European, Iași, 2007.
- Lungu Badea, Georgiana, *Teoria culturilor; teoria traducerii*, Editura Universității de Vest,

- Timișoara, 2004.
- Lysiane Bousquet-Verbeke, *Les dédicaces, Du fait littéraire au fait sociologique*, L'Harmattan, Paris, 2004.
- Mancaș, Mihaela, *Istoria limbii române literare. Perioada modernă (secolul al XIX-lea)*, Editura Universității din București, 1974.
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Minerva, București, 1990.
- Marica, George M., *O lucrare germană asupra ideologiei românești din secolul al XIX-lea în „Tribuna”*, an XII, nr. 37, p. 6.
- Marin, Bucur, *Documente inedite din arhivele franceze privitoare la români în secolul al XIX-lea*, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969.
- Melchisedec, Roman, *Proiect pentru revizuirea și editarea cărților bisericești*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1982.
- Mihăilă, Gheorge, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1972.
- Mihăilă, George, *Cultură și literatură română veche în context european. Studii și texte*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Munteanu, Eugen, *Introducere în Lingvistică*, Editura Polirom, Iași, 2005.
- Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1995.
- Munteanu, Eugen, *Tradiția biblică românească. Coordonate, stadiu al cercetării, potențial în volumul simpozionului „Explorări în tradiția biblică românească și europeană”*, Iași, 28-29 octombrie 2010, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 16.
- Munteanu, Ștefan, Țâra, D. Vasile, *Istoria limbii române literare. Privire generală*, ediție revizuită și adăugită, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.
- Nedelcea, Tudor, *Geneza ideilor social-politice și filosofice în literatura română veche*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1987.
- Niculescu, Alexandru, *Romanitate de limbă, romanitate de cultură în Etudes Romanes, Bulletin de la societe roumane de linguistique romane*, Nr. II, 1977/1978, București, 1978.
- Nida, Eugen A., *Traducerea sensurilor*, studiu introductiv, interviu, traducere și note de Rodica Dumitriu, Editura Institutul European, Iași, 2004.
- Oprea, Ioan, Nagy, Rodica, *Istoria limbii române literare. Epoca modernă*, Editura Universității Suceava, 2002.
- Panaiteescu, P. P., *Introducere la istoria culturii românești*, Ediție îngrijită de Silvia Panaiteescu, prefață, note și bibliografie de Dan Zamfirescu, Editura Minerva, București, 1971.

- Papacostea-Danielopolu, Cornelia, Démeny, Lidia, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană (secolele XVII-XIX)*, Editura Eminescu, București, 1985.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, Ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2002.
- Philippide, Al, *Introducere în istoria limbei și literaturii române*, Editura librăriei Frații Șogara, Iași, 1888.
- Piru, Alexandru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- Platon, Gheorghe, Platon, Alexandru-Florin, *Boierimea din Moldova în secolul al XIX-lea. Context european, evoluție socială și politică (date statistice și observații istorice)*, Editura Academiei Române, București, 1995.
- Plămădeală, Antonie, *Dascăli de cuget și simțire românească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
- Pompiliu, Teodor, *Evoluția gândirii istorice românești*, Editura Dacia, Cluj, 1970.
- Pompiliu, Teodor, *Interferențe iluministe europene*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 241.
- Porcescu, Scarlat, *Limba română literară în opera mitropolitului Veniamin Costache*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 1-2, 1967 (XLIII), p. 165-174.
- Quinet, Edgar, *Oeuvres complètes*, vol. VI, Paris, 1957.
- Ricoeur, Paul, *Despre traducere*, traducere și studiu introductiv de Magda Janrenaud, postfață de Domenico Jervolino, Polirom, Iași, 2005.
- Rosetti, Al., B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1971.
- Rosetti, Radu, *Amintiri I. Ce-am auzit de la alții*, ediție îngrijită și prefăcută de Mircea Anghelescu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996.
- Simionescu, Dan, *Predoslovia în cărțile românești vechi* în „Biblioteca”, nr. 4, 1978, p. 38-41.
- Simionescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Pagini din istoria cărții românești*, Editura Ion Creangă, București, 1981.
- Simionescu, Dan, *Problema originii limbii române literare și cărțile bisericesti* în „Studii Teologice”, 1970 (XLVI), nr. 11-12, p. 638-646.
- Simionescu, Ion, *Oameni aleși*, ediția a IV-a, București, 1944.
- Stancu, Valeriu P., *Paratextul. Poetica discursului liminar în comunicarea artistică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006.
- Steiner, George, *După Babel: aspecte ale limbii și traducerii*, traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei, prefăcută de Ștefan Avădanei, București, Editura Univers, 1983.

- Șiadbei, Ion, *Istoria literaturii române vechi*, Editura Albatros, București, 1975.
- Ștefănescu, Melchisedec, *Proiectu pentru revizuirea și reeditarea cărților bisericești*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1882.
- Tomescu, Mircea, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura Științifică, București, 1968.
- Vârtosu, Emil, *Paleografia româno-chirilică*, Editura Științifică, București, 1968.
- Vasilache, Vasile, *Mitropolitul Veniamin Costachi, 1868-1846*, Tipografia Mănăstirii Neamțului, 1941.
- Vișinescu, Victor, *O istorie a presei românești*, cuvânt înainte de acad. Dan Berindei, Editura Victor, București, 2000.
- Vișinescu, Victor, *O istorie a presei românești*, cuvânt înainte de acad. Dan Berindei, Editura Victor, București, 2000.
- Wener Bahner, *Problemele îmbogățirii lexicale în cadrul Școlii Ardelene raportate la mediul european din secolul al XVIII-lea* în „Limba română”, 1977 (XXVI), nr. 2., p. 193-203.
- Zamfirescu, Dan, *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.